

7. Стецюк В. В. Екологічна геоморфологія України/Стецюк В. В., Рудько Г. І.,Ткаченко Т. І. – Київ.: Видавничий дім «Слово», 2010. – 368 с.

ДРАЙЦЕВА І. В.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Транснаціональні корпорації формуються в тісному зв'язку з глобалізацією світової економіки і по суті є одним з продуктів глобалізації. У той же час транснаціональні корпорації виступають як головний каталізатор процесів глобалізації та трансформації світової і національних економік. Діяльність ТНК по-різному оцінюється в країнах їх базування. Однак усі вони визнають факт широких можливостей ТНК і неухильного розширення їх діяльності за національними кордонами, а також істотну роль ТНК у вкладеннях капіталу в національну економіку. Найбільш проблемними в діяльності ТНК для країн базування є взаємовідносини ТНК і національних урядів та реалізація корпоративних інтересів ТНК.

Негативний вплив ТНК на країни, що розвиваються, доводить необхідність регулювання їх діяльності.

Вищенаведене свідчить про актуальність осмислення феномену транснаціональних корпорацій, про необхідність його подальшого наукового дослідження.

Метою дослідження є вивчення проблем розвитку транснаціональних корпорацій на сучасному етапі.

Система відносин між державою і ТНК - це діалектична єдність суперечностей. З одного боку, ТНК є важливим інструментом зовнішньоекономічного і зовнішньополітичного впливу, і держава не може не використати його в інтересах свого утвердження на світовій арені. З іншого боку, єдність інтересів не виключає наявності суперечностей, основною з яких є суперечність між інтернаціональним глобальним характером операцій ТНК і територіальне обмеженою юрисдикцією держави. Держава постійно намагається встановити контроль за вивезенням капіталу, товарів, технологій. ТНК" здійснюючи стратегію отримання довгострокових прибутків, впливають на економічну кон'юнктуру країни базування або приймаючої країни і, таким чином, вступають у суперечність з певними заходами державного регулювання економіки [1].

На думку відомого вченого Дж. Даннінга, основні положення відносини між урядами і ТНК зводяться до того, що:

1) у минулому державна політика щодо ТНК не була явно пов'язана із загальною державною стратегією, оскільки ТНК контролювали дуже

невелику частину економіки, і уряд вважав результати регулювання діяльності ТНК незначними;

2) тепер уряди змушені розглядати досягнення порівняльних переваг у галузі ресурсів, які перебувають під контролем ТНК, як самостійну економічну мету і надавати все більшого значення ТНК у державній політиці.

Стратегічна єдність інтересів ТНК і держав виявляється і в тому, що державна політика, партійна система, армія не можуть існувати без фінансово-технічної підтримки ТНК. На постійну частку витрат, необхідних для зовнішньоекономічної експансії ТНК, перетворилися витрати суто політичні. Цільовою формою зв'язку великого бізнесу з органами державної влади є система лобіювання, спрямована на обстоювання інтересів ТНК [4].

Сучасна лобістська мережа ТНК охоплює відділи корпорацій та їх об'єднань, неформальні контактні організації, фонди, бюро та ін. Вони ставлять за мету вплив на прийняття відповідних законодавчих актів, діяльність партій, результати виборів і рішення судових органів. У своїй діяльності лобісти використовують різні методи: організація кампаній щодо залучення виборців до участі в голосуванні; налагодження контактів з політичними діячами і чиновниками державного апарату для впливу на їхні рішення; фінансування передвиборних кампаній, діяльність політичних партій та ін.

Під час проведення політичної кампанії ТНК може мобілізувати для її підтримки персонал своїх підприємств і підприємств-субпідрядників, банкіри - своїх клієнтів.

Крім того, в останні десятиріччя ХХ ст. ТНК не обмежувалися фінансуванням окремих політичних діячів. Найбільші власники ТНК входять до складу урядів і балотуються на пости глав держав. Більше того, багато хто з них обіймає високі державні пости в секторах економіки, в яких вони до призначення мали значні фінансові інтереси [3].

Говорячи про роль ТНК у світовому розвитку, слід визнати, що розширення сфери їхньої діяльності сприяє росту світової економіки, поширенню досягнень науки і техніки, зменшенню розбіжностей між країнами в рівні організації й ефективності суспільного виробництва.

Проте не слід забувати, що вони є зовсім не благодійними організаціями і часто демонструють хижацьку поведінку в експлуатації ресурсів слабозвинених держав, в консервації їх монокультурності та стану сировинної прив'язки до розвинених країн. Більше того, вони диктують імперську і агресивну політику «сімки» (США, Канада, Японія, Німеччина, Франція, Великобританія, Італія), країн НАТО та ОЕСР, наприклад, щодо Іраку. Гегемоністський глобалізм ТНК трохи пом'якшують різні міжнародні економічні організації, хоча нерідко вони

можуть слугувати провідниками їх егоїстичних інтересів, демагогічно маскуючи останні [2].

ТНК - досить складний феномен світової економіки, який безперервно розвивається, вимагає постійної уваги, вивчення й міжнародного контролю.

Розглянемо більш поширено основні загрози від діяльності ТНК.

Основна загроза від діяльності транснаціональних корпорацій - Маючи значні фінансові ресурси, корпорації скуповують більш дрібних конкурентів, або знищують їх за допомогою демпінгу, а потім проводять підвищення цін, одержуючи від цього надприбуток. Такі дії особливо виправдані в капіталомістких і наукомістких галузях промисловості. Так компанія Боїнг, поглинувши кілька американських компаній - виробників літаків, фактично розділила з європейським Ейрбасом ринок світової цивільного літакобудування на двох. Також широко відомо розслідування цінової змови асоціацій Мастеркард і Віза, світових лідерів карткового бізнесу, завищували тарифи для своїх членів [1].

Монополізація є незаперечним злом для будь-якої економіки, оскільки завищення цін веде до зростання інфляції, отриманню неправомірних доходів, втрату контролю за продуктивністю праці та ефективністю в галузі.

Єдиним дієвим засобом боротьби проти монополій є робота антимонопольних органів, що стежать за наявністю конкуренції на ринках. Але якщо робота європейської та американської служб помітна і ефективна, то у невеликих набагато менше засобів впливу на монополістів. Єдиним механізмом захисту стає державна підтримка локальних виробників з метою підтримки належного рівня конкуренції.

Вплив транснаціональних корпорацій на економіку держав безперервно посилюється. Володіючи величезною фінансовою потужністю і впливовою політичною підтримкою, найбільші корпорації можуть диктувати умови не лише конкурентам, а й цілим державам. Зазвичай такого роду диктат здійснюється із застосуванням серйозної підтримки політиками та дипломатами, засобами масової інформації і навіть шляхом прямого підкупу чиновників. Прикладом такої діяльності може служити гучний контракт американської компанії Халібертон з відновлення інфраструктурних об'єктів в Іраку.

За основними економічними показниками, таким як товарообіг, дохід, кількість співробітників, великі корпорації перевершують багато країни, що розвиваються. Саме з цим пов'язуються основні побоювання аналітиків з приводу можливості негативного економічного і політичного тиску компаній на малі країни [4].

Для справедливості необхідно відзначити, що ця загроза противниками глобалізації трохи перебільшується. Порівнюючи могутність окремих корпорацій і малих країн, деякі аналітики порівнюють валовий внутрішній продукт держав з об'ємом продажів

ТНК. Виходить, що великі корпорації займають половину місць у списку 100 головних економічних суб'єктів світу.

Також важливим чинником, що упускається часто з уваги при порівнянні показників корпорацій і країн, є різна природа їх функціонування. Якщо основним механізмом діяльності компаній є ринок, співвідношення попиту і пропозиції, то суть держави - забезпечення дотримання загальних правил і норм за допомогою репресивного апарату. Ці дві функції перетинаються незначно, істотно обмежуючи можливість взаємного впливу [3].

Під тиском урядів і громадських організацій, що вводять все більш жорсткі екологічні норми і збільшують збори за забруднення навколишнього середовища, виробничі корпорації переносять брудні виробництва в бідні країни. Це неминучий процес, йде як би "видавлювання" екологічно шкідливих виробництв. Країни, куди ці виробництва переносяться, отримують компенсацію у вигляді зростання виробництва та експорту, відкриття нових робочих місць, припливу інвестицій.

Однак у міру зростання впливу глобальних природоохоронних організацій, та розвитку самих бідних країн, ця тенденція неминуче зійде нанівець. Споживацьке ставлення до природи не в моді і у самих компаній, що піклуються про свій імідж в очах суспільства [1].

Загалом загрози та недоліки від діяльності ТНК можна умовно розділити на чотири групи: екологічні, економічні, правові та соціальні. До екологічних віднесемо фактично неконтрольований процес викиду отруйних речовин від виробництва у атмосферу, забруднення водойм, питання очистки ґрунту та водойм від нафти та продуктів її переробки. Всіх цих питань торкається ТНК в процесі своєї діяльності. Часто через лобіювання інтересів урядом ТНК дозволяють собі чинити екологічні злочини та не нести за це жодної відповідальності. Так, у ЗМІ не раз критикувалась діяльність нафтопереробної компанії "Shell". Наприклад, у 1970 р. у Нігерії стався прорив нафти, проте корпорації за це так і не відповіла. Аналогічних прикладів можна навести чимало, саме тому проблема є актуальною та потребує негайного вирішення [2]. монополізація локальних ринків.

Економічні загрози являють собою набір економічних та виробничих факторів, які призвели, або які є наслідком діяльності ТНК. Так, наприклад, багатонаціональні корпорації порушують правила ведення чесної торгівлі, стаючи монополістами у галузі, нехтуючи правилами добросовісної конкуренції, унеможливають розвиток малого та середнього бізнесу в певній галузі.

Серед правових злочинів ТНК – тиск на політичну владу у країні приймання для лобіювання своїх інтересів, користання з недоліків законодавств держав, що розвиваються і таким чином уникнення податкових тягарів, здійснення влади над населенням малорозвинених

держав і, як наслідок, легке уникнення відповідальності за численні правопорушення.

Поміж усіх суб'єктів господарювання ведення соціально відповідального бізнесу найменш властиве ТНК. Нерідко облаштовуючи виробництво у малорозвинених державах Азії чи Африки, багатонаціональні корпорації не враховують соціальні інтереси працюючих, порушуючи трудове законодавство – присутня надмірна людська праця, дитяча праця. На таких підприємствах нерідко скоюються злочини проти прав людини. Так, наприклад, у 70-х роках минулого століття аргентинська компанія концерну “Ford” провадила жорстоку антипрофспілкову політику, а найбільших протестантів просто вбивали [1].

Починаючи із 70-х років ХХ ст. з'явилися перші спроби здійснити примирення між ТНК та рештою світу. У цьому процесі світ розколовся на дві частини: розвинені держави разом із ТНК протистояли інтересам малорозвинених країн. Згодом було прийнято Хартію економічних прав та обов'язків держав, де описувались особливості діяльності ТНК на територіях держав. Незабаром у 1977 р. ООН було розпочато роботу над Кодексом поведінки ТНК. Проте, вже на той час ТНК стали беззаперечними лідерами світової торгівлі і не потребували якоїсь особливої підтримки з боку законодавства країн чи міжнародних організацій. Тепер ситуація повністю змінилась: не ТНК підлаштовуються під політику урядів, а навпаки.

Досліджено проблеми розвитку транснаціональних корпорацій на сучасному етапі. Виявлено, що діяльність ТНК по-різному оцінюється в країнах їх базування. До основних проблем приймаючої країни належать: представники приймаючої країни не допускаються до участі в проведенні НДДКР; посилена експлуатація та встановлення зовнішнього контролю з боку ТНК; ТНК можуть маніпулювати цінами з метою ухилення від податків.

Серед головних проблем для країни, що вивозить капітал, можна виділити наступні: державне регулювання іноземних інвестицій; заборона на інвестування в окремих галузях, особливі умови інвестування (використання місцевих напівфабрикатів, навчання місцевих кадрів, проведення НДДКР у приймаючій країні, розширення експорту виробленої продукції), втрати в торговому балансі; ризик конфіскації інвестицій.

Література:

1. Недоліки та загрози діяльності транснаціональних корпорацій [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-411/world-economy-and-international-economic-relations-411/10781-411-0110>. - Назва з екрану.

2. Транснаціональні корпорації : основні етапи розвитку та регулювання їхньої діяльності в умовах глобалізації [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://duer.edu/uploads/vidavnitstvo14/evrvek11614/7259.pdf> . – Назва з екрану.
3. Юхименко П. І. Міжнародний менеджмент : навч. посіб. / П. І. Юхименко, Л. П. Гацька, М. В. Півторак. - К. : ЦУЛ, 2011. - 488 с.
4. Якубовський С. О. Транснаціональні корпорації : особливості інвестиційної діяльності : [навч. посіб.] / Якубовський С. О., Козак Ю. Г., Логвинова Л. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 472 с.

ДРОЗД Н. В.

ШТУЧНІ ЕОЛОВІ ФОРМИ РЕЛЬЄФУ, ЇХ РІЗНОМАНІТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ

Тривалий час в береговій зоні Світового океану відбувається процес берегової ерозії. Причинами цього можуть виступати штормовий нагон і розмив берегової лінії інтенсивною хвильовою діяльністю, знищення рослинного покриву в межах берегової зони. Проте останнім часом до відповідних процесів додається ще й антропогенний вплив людини, який проявляється в видобутку мінеральної сировини (піску, гальки та іншого) та скороченню стоку річок за будівництва гребель та водосховищ.

Саме тому, в цей час проводиться багато досліджень спрямованих на створення берегозахисних комплексів, які б могли зменшити процеси розмиву берегової зони. Одним із таких комплексів являється створення штучних еолових форм.

Природні форми еолового рельєфу. До природних форм еолового рельєфу відносять дюни. Великі дюнні поля оточують береги в районах прибережних пустель Північно-Західної і Південно-Західної Африки, Південно-Східного Середземномор'я, північно-західної частини Індійського океану, включно з берегами Червоного моря і Перської затоки, західної частини Південної Америки (від 5 до 32 південної широти), півострова Каліфорнія, Західної та Південної Австралії [2].

Класичним прикладом «дюнної країни» є узбережжя Ланди у провінції Гасконь (Франція). Тут трапляється до 10-ти паралельних дюнних пасом, що утворюють разом з міжпасмовими пониженнями смугу шириною 6-8 км висотою 80-90 м. Широко відомі також дюни узбережжя Австралійської затоки та потужні піщані накопичення на Сомалійському узбережжі.

На узбережжях Перу еолові форми рельєфу представлені барханами, які через сильні вітри просуваються від берегової лінії до передгір'я Анд аж на висоту 1000 м і більше. Барханні комплекси поширені також на узбережжях Північно-Західної Африки,